

Н. І. Маланій

кандидат філологічних наук, докторант,
докторант кафедри германських мов і зарубіжної літератури
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ДИЗАБІЛІТІ В ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОМУ КОНТЕКСТІ АНГЛІЇ XVII – XVIII СТОЛІТЬ

У статті досліджуються домінуючі концепти дизабілітаті в історичній перспективі. Основою роботи є вивчення напрацювань епохи Просвітництва стосовно осіб з Іншим тілом. Автор аналізує праці провідних письменників англійської національної літератури. Особливий наголос зроблено на художньо-літературному вимірах ненормативної тілесності. Застосовано елементи біографічної критики. Констатовано важливість вивчення дизабілітаті для українських гуманітарних студій.

Ключові слова: дизабілітаті, Інше тіло, ненормативна тілесність, Просвітництво, біографічна критика, біблійні мотиви.

Постановка проблеми. Друга половина XX – початок XXI століть ознаменували собою прорив у боротьбі стигматизованої меншості за свої права. У трансатлантичному західному дискурсі порушуються питання природи етносу, статі, раси, ґендеру, сексуальності чи тілесності. Започаткований міждисциплінарний та внутрішньо-суспільний діалог із названих проблем призвів до виникнення відповідних світоглядних рухів у гуманітарному знанні. Не залишилось осторонь і питання людей з Іншим, хворим тілом. Це вилилось у масштабні дослідження дизабілітаті. Усвідомлення їх важливості штовхає вчених до більш скрупульозного вивчення діахронічних зрізів, зокрема і Просвітництва як знакової доби в сприйнятті цього складного феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній гуманітаристиці до вивчення дизабілітаті долучалися такі автори: О. Бандровська [1], Т. Гундорова [3], Т. Свєрбілова [8], В. Суковата [11] та О. Узлова [12]. Вчені у своїх напрацюваннях здебільшого концентрувались на художніх, літературних, міжмистецьких та філософських проявах ненормативної тілесності. Першопрохідцем була В. Суковата, яка, обґрунтувавши семантичну неповноту терміну «інвалідність», увела його англомовний відповідник в український науковий дискурс.

Мета статті. Зазначивши окремі виміри питання, вчені не розглядали особливостей становлення ненормативної тілесності далі початку минулого сторіччя. Натомість ми, про-

довжуючи серію наших розвідок з історії дизабілітаті, встановлюємо основною метою цієї статті дослідження ідейних конструктів англійського літературного простору у його зв'язку з концептом Іншого тіла.

Виклад основного матеріалу. Із поширенням релігійного вільнодумства у вигляді реформаторських рухів, інспірованих Джоном Вікліфом, Яном Гусом, Жаком Кальвіном та Мартіном Лютером, занепадає вплив католицької церкви. Останні потуги повернути його вилились у Тридцятилітню війну 1618–1648 років, яка завершилась перемогою коаліції протестантських держав. Ця вікопомна подія не тільки перекоїла політичну карту Європи, а й сприяла першій науково-технічній революції. Із падінням геоцентричної моделі світу Клавдія Птолемея остаточний перехід до запропонованої Миколаєм Коперником та згодом підтвердженої Галілеєм Галілеєм геліоцентричної моделі був однією з передумов появи Просвітництва. Здобутки цього широкого ідейного руху є безцінним скарбом людства. Важливим елементом сучасних історичних літературознавчих студій дизабілітаті є біографічна критика (biographical criticism), метою якої є дослідження взаємного зв'язку між ненормативною тілесністю автора і його творчістю [17, с. 205–208]. Англійська література Нового Часу в цьому плані запропонувала низку видатних особистостей: Джона Мільтона, Александра Поупа і Семюела Джонсона.

Друга половина XVII століття в житті Англії ознаменована громадянською війною, а в літе-

ратурному процесі – постаттю Джона Мільтона. Наслідком політичних перепитій стало падіння абсолютизму, страта короля Карла I, проголошення республіки та утвердження диктатури лорда-протектора Олівера Кромвеля. Письменник підтримує ці радикальні зміни, беручи активну участь у формуванні нового політичного устрою. Однак через втрату зору у 1652 році він змушений був відійти від справ. Сімейні негаразди, бідність та власна дизабіліті посилюються поразкою революції, початком переслідувань її прихильників і реставрацією монархії. Лихоліття не зламали митця, а, навпаки, надали натхнення творити. Про переживання і поневіряння з приводу своєї ненормативної тілесності Мільтон розповідає у своїх сонетах. Перший – «Про свою сліпоту», написаний між 1653–1655 роками за моделлю двох чотиривіршів і двох тривіршів. Автор ставить питання користі особи з Іншим тілом, яка наділена непересічним талантом для Предвічного Отця. Будучи набожним християнином і пуританином, він через чесноту терпіння вирішує іти шляхом смирення: «Ті служать господу, що вкїрно йдуть, – // Бо їм незнана ремствувань ганеба» [7, с. 137].

Другий сонет, побудований за тією ж структурою, написаний 1655 року і адресований товаришеві та учню Сайрієку Скіннеру. Після чотирьох років поет не бачить краси небосхилу, зірок, золотого сонця чи планет. Однак фізична неміч компенсується твердістю духу та вогнем надії. Ніяке нещастя не зведе його із наміченого шляху. Незрячий митець черпає сили із свідомості, сповненої любові до свободи. Із цими помислами воля, гартована вірою, виступає його метафізичним поводитирем [6, с. 448]. Хвороба розділила життя Мільтона на до і після. Однак смиренне опертя на Боже провидіння та власні душевні сили привели письменника на вершину творчої майстерності.

Підтвердженням цьому є останні п'ятнадцять років його життя, під час яких були надиктовані ним «Утрачений рай», «Повернений рай» та «Самсон-борець», що стали шедеврами світової літератури. Присутність у цих творах персонажів із відмінною тілесністю пояснюється фізичним станом самого автора, який із їх допомогою прагне представити свої ціннісні переконання. Провідним образом дизабіліті для Мільтона вочевидь є сліпота. Подібно Гомеру, який, за стародавніми переконаннями, ховався за постаттю незрячого аеда Демодока в «Одіс-

сеї», письменник у третій книзі «Втраченого раю» втілюється сліпим поетом. Для того, хто не здатен бачити, антиномічна пара світла і темряви постає провідним архетипним протистоянням, наділеним глибокою метафоричністю. Позбавлені форми морок та напівморок персонажі фіксовані у древні Ніч і Хаос, з яких доводиться підніматися співцю, уособлюють як і стан хворого митця, так і первинне буття всесвіту до створення Богом світу. Противагою виступає Отець Небесний, якого віднаходить герой через порівняння Його воскресаючої сили із лампадкою. Її всепроникаючі промені торкаються духовного ества персонажа, однак очі, які «погасила темная вода» [6, с. 84], ніколи вже не зможуть їх пізнати. Пуританин Мільтон у своїй епічній поемі повністю спирається на біблійний текст, у якому ми знаходимо чимало прикладів осіб із дизабіліті. У паломництві його співець думками лине до джерел Сіону, а саме до купелі Силоам. За переданням (Євангелія від Св. Йоана 9: 1-41) [10, с. 126], там прозрів сліпонароджений, зцілений Ісусом Христом. Митець вважав цю історію переплетеною із власною долею, адже свою сліпоту розглядав Вищим промислом, щоб у такий спосіб через нього були проявлені діла Божі. Письменник підводить нас не тільки до християнської традиції, а й до позбавлених зору античних міфічних постатей, до яких себе прирівнює – фракійського поета Тамаріса, провідців Тіресія і Фінея та Меоніда або Гомера. Подібно до стародавніх пророків герой твору ніколи вже не оцінить краси природи, принад світського життя чи мудрості книг: «Весна и лето, осень и зима, // Но никогда не возвратится день // Ко мне. Я не увижу никогда // Блаженных смен восходов и закатов. // Ни вешних цветников, ни летних роз, // Ни тучных стад, ни дивных лиц людских. // Подобно туче, беспросветный мрак // Меня окутал; от мирской стези // Кипучей отстранил навек меня, // И Книга, по которой изучать // Я мог Природы дивные дела, // Померкла, выскоблена и пустых // Страниц полна; закрыты, для слепца, // Одни из врат Премудрости навек» [6, с. 85]. Проте вада тілесна компенсована у площині тексту здобутком духовним, який не підвладний багатством смертним: «Тем ярче воссияй, Небесный Свет, // Во мне и, силы духа озарив, // Ему – восставь глаза; рассея туман, // Дабы увидел и поведал я, // То, что узреть не может смертный взор» [6, с. 85]. Реалізована у творі ідея Небесного Світла також запозичена з Біблії.

Спершу вона появляється у П'ятикнижжі Мойсея (Буття 1: 3-5) [9, с. 3] як ознака Бога-деміурга до творення Землі під час розділення світла від темряви і дня від ночі. Довершеного стану ж концепція набуває в Новому Заповіті в Синові-Отцеві, якому призначено стати Світлом для світу (Євангелія від Св. Йоана 1: 4-5 та 9: 5) [10, с. 113; с. 126].

Подібно до «Втраченого рая» трагедія «Самсон-борець» написана білим віршем, однак має ряд особливостей. На відміну від своїх колег, за зразок Мільтон бере не шекспірівську модель, яка спиралася на досвід стилю давньоримського поета Сенеки, а звертається до первинної давньогрецької. Менш складна в побудові дії, вона є достатньо новаторською для свого часу. У ній ми також зустрічаємо автобіографічні елементи. Образ Даліли пов'язаний із переживаннями автора стосовно першої дружини-роялістки. Проте найбільш безпосередня аналогія проявляється між скрутним становищем самого письменника і Самсона. Обидва сліпі і залишені в живих з милості торжествуючих ворогів [6, с. 24]. Прообразом головного героя твору є біблійний богатир Самсон, життя, подвиги та смерть якого описані у Старому Заповіті (Книга Суддів 13 –16) [9, с. 257–261]. Через підступну зраду власної жінки він позбавлений своєї сили, схоплений філістимлянами і осліплений. Події поеми розгортаються у в'язниці в Газі, однак центральним смисловим ядром виступають внутрішні страждання персонажа, які посилені втратою зору: «Та над усі найтяжча ти мені, // Утрато світлості очей! Сліпий // Між ворогами – о, се сто раз тяжче, // Як пута, як тюрма, як кий жебрацький, // Як старість без підмоги! Світло, світло, // Те перше діло боже згасло в мене, // Всі радощі його мені пропали!» [13, с. 488].

Сліпота стає однією із провідних тем трагедії. Вона бачиться знедоленим Самсоном найгіршою з бід, з якою не йдуть у порівняння ні ланцюги, ні бідність, ні старість. Через втрату світла як першого Господнього творіння він позбувається всіх земних утіх, які б могли пом'якшити відчуття печалі. Його відчай настільки глибокий, адже протагоніст мусить існувати напівтруп'ячим життям, ходячим гробом, позбавленим переваг смерті – нечутливості і забуття мук. Проте подібно герою твору Мільтон, переживши випробування неволею та будучи противником абсолютизму, зіставляє поняття фізичної сліпоти з рабством духовним, адже зовнішнє світло

не виникне там, де внутрішнє світло померкло. Тільки закутий у кайдани може досягнути його цінність через пізнання від супротивного, бо ж скутий безпросвітною п'янкою і тілесною ніччю [13, с. 488–491]. Втративши очі, головний персонаж прозирає духом. Він усвідомлює, що став жертвою блудниці, перед звабами якої не зумів встояти. Самсон, приймаючи свій важкий хрест, ще не розуміє, як засліплений, покритий ганьбою, знесилений та обезчещений чоловік може бути корисний для свого народу у справі, дорученій Небом [13, с. 504]. Запрошений каліка на свято філістимського божества задля потіхи чує богохульні вигуки язичників. Їхні тіла здорові та сповнені безтурботних веселощів, проте дух виснажений власною нечистотою й внутрішньою сліпотою. Моральною протиположністю їхнім безчинствам виступає протагоніст твору: «Та він, позбавлений очей, // Погорджений, якого люд чужий // Уже мав за нізащо, // Та повний духового світла, // Огнистою відвагою роздмухав // У темнім попелі святії іскри // В нагальне полум'я» [13, с. 549]. Мов спалений фенікс, він повстає до виконання пророцтва. Час сповнення своєї долі прийшов, адже Божий гнів виявляється через Самсона, до якого повернулись сили. Трагічний герой руйнує храм ворогів і разом із ними гине під його склепінням.

Відомою постаттю англійської літератури першої половини XVIII століття є Александр Поуп. Видатний поет англійського класицизму цінний для нашого дослідження не стільки своїм творчим доробком, скільки тим, що був носієм дизабіліті. Його тілесні вади детально описав славнозвісний літератор Семюел Джонсон у «Життєписі англійських поетів». Ще з дитинства фізична конституція митця була напрочуд слабкою та деформованою. Він був настільки низький на зріст, що для того, щоб досягти рівня стола, необхідно було підставляти крісло. Незважаючи на свої деформації, його обличчя не показувало невдоволення, а очі були жвавими та яскравими. Через природне каліцтво чи випадкове спотворення життєві функції письменника були настільки порушені, що його життя перетворилось на тривалу хворобу. Постійний головний біль доводилось тамувати завдяки частому вдиханню парів кави. До середини віку він був настільки слабким, що потребував підтримки сторонніх осіб. Особливий стан змушував носити спеціальний одяг для закріплення постави, а саме елемент жіночого гардеробу – ліф із жорсткого полотна, що давало

змогу тримати себе у вертикальному положенні. Одна сторона тіла була коротшою за іншу. Стрункість ніг Александр ховав за трьома парами панчіх, які одягались і знімались покоївкою, оскільки він не міг зробити це самостійно, як і не лягав спати чи вставав без сторонньої допомоги. Через тілесну слабкість йому важко бути zostаватись чистим. У нього випало майже все волосся. На переконання Семюела Джонсона, потурання і поступливість, яких вимагала хвороба, навчили Поупа всім неприємним і нетовариським якостям камердинера. Він очікував, що все повинно поступитися його легкості або гумору [18, с. 504]. Поневіряння та важка дизабіліті не мали значного впливу на його продуктивність, однак зробили свій помітний внесок у зміст і характер його творчості. Він доволі різко атакував знаних особистостей того часу, а розум і велике почуття сатири поета викликали негативну реакцію жертв на його дефекти. Власні ж літературні праці були позбавлені жалю до себе і сповнені блискучого гумору, фізичні та емоційні негаразди не затьмарили літературного світоча. Геніальність та величезна працелюбність доповнювались нестримною волею, відсутністю почуття жалю до себе, а також філософським сприйняттям своїх вад і дизабіліті як частин Божої волі [21, с. 361].

У контексті біографічної критики згадується також особа Семюела Джонсона. Непересічний письменник і укладач англійського словника зробив значний внесок у становлення англійської писемності. Проте поряд із його звершеннями принагідно згадують і про важкий тілесний стан. Джеймс Босвелл у «Життєписі Семюела Джонсона» стверджував, що від батька син успадкував, із деякими іншими рисами, «мерзенну меланхолію», яка, на переконання самого митця, через будь-яке сильне порушення свідомості «зводило з розуму все його життя». В юності Джонсон сильно постраждав від золотухи, або званої в Англії «королівської напасті», яка спотворила обличчя, природно добре сформоване, і настільки пошкодила зорові нерви, що він зовсім не бачив ні одним зі своїх очей, хоча його зовнішній вигляд мало відрізнявся від інших. Незважаючи на поступ науки і медичних знань епохи Просвітництва, існувало чимало середньовічних забобон стосовно лікування цієї хвороби. За віруваннями, її можна було позбутися через «королівський дотик», оскільки монархічна влада була наділена сакральним ореолом. На прохання лікаря і зі згоди матері

Семюел був підданий цій процедурі королевою Анною. Вочевидь, вона не дала результатів, а відтак була проведена операція, що залишила чимало шрамів на його обличчі і тілі. Згодом його зір частково відновився. Друзі вважали письменника короткозорим. Вони не помічали будь-якого дефекту в очах, адже його сила уваги і проникливість у розрізненні всіляких природних чи мистецьких об'єктів були надзвичайно витонченими [15, с. 3–6]. У подальшому митець страждав депресією через острах збожеволіти, переніс інсульт, мав подагру і саркоцеле. Проте жодна із хвороб не стала на перепоні, а лише підштовхнула до наполегливої праці.

Британський простір дизабіліті XVII–XVIII століть представлений на сюжетно-образному та тематико-проблематичному рівнях у працях інших видатних мислителів доби. Мері Вортлі-Монтегю, яка залишилася із шрамами на обличчі від перенесеної вітряної віспи, у вірші «Saturday: The Small Pox. Flavia» розмірковує над незавидною долею і важкими почуттями жінок, які втратили свою вроду [20, с. 446–448]. Шотландський філософ Девід Юм наголошує на тілесно-інтелектуальній перевазі білої раси в порівнянні з негроїдною в есе «Про національні характери» [14, с. 615] і трактує фізіологічні недоліки як перепони у сприйнятті нами прекрасного і потворного в праці «Про норму смаку» [14, с. 622–642]. Згодом ці шовіністичні ідеї Юма про неповноцінність народів Африки, Північної Америки та Сходу поглибить німецький мислитель Еммануїл Кант у «Спостереженнях над почуттям прекрасного і піднесеного» [5, с. 128–142]. Новелістка Сара Скотт торкається проблеми ненормативної тілесності в розрізі пасторальної благодійності, вираженої героїнями її феміністичної утопії «A Description of Millenium Hall and the Country Adjacent» [23]. Замикає дискурс дизабіліті XVIII сторіччя балада Вільяма Вордсворта «Хлопчик-ідіот», яка викликала чимало дискусій, адже поет зробив головним персонажем не тільки простолюдина, а психічно хвору дитину. Це було викликом, провокацією і шоком для інтелегентної публіки того часу. На критику він відповідав, що бажає здоровій більшості відкрити своє Я до людей із відмінними тілами чи складом розуму [2, с. 232–237]. Схожі персонажі з'являються і в інших віршах збірки «Ліричні балади» («Терн» та «Божевільна матір») [4, с. 317]. Розвиток колоній Британії в Північній Америці знаменує становлення перших паростків американського

виміру дизабіліті, а саме в поезіях Анни Бред-стріт [16], свідченнях про тілесні катування під час відьомських процесів у Салемі проповідника Коттона Мезера [19] й філософських есе лікаря Бенджаміна Раша [22], в яких захищається право на повагу до осіб із ментальними порушеннями. Їхні напрацювання довершують здебільшого художньо-літературне бачення дизабіліті XVII–XVIII століть.

Висновки. Здійснивши аналіз окремих аспектів життєвого шляху та творчого доробку видатних британських митців XVII–XVIII – Джона Мільтона, Александра Поупа та Семюела Джонсона, – ми можемо стверджувати цінність застосування біографічного методу під час розгляду дизабіліті не тільки як змістового компоненту художньої літератури, а й частини буття конкретного автора з ненормативною тілесністю, яка не стає на перешкоді роботі, а, навпаки, виступає каталізатором для натхнення. Незважаючи на поширення прогресивних ідей Просвітництва, фізичні вади сприймаються письменниками як Божественне провидіння та мітка вибраності. Ненормативна тілесність мислиться через звернення до спадщини античності чи переосмислення Біблійних текстів і героїв із дизабіліті. Вважаємо корисним продовження подальших розвідок із питань Іншого тіла для українського гуманітарного і літературознавчого дискурсу.

Список використаної літератури:

1. Бандровська О. Модернізм між минулим і майбутнім: антропологічний дискурс англійського роману. Львів: Нац. ун-т ім. І. Франка, 2014. 442 с.
2. Вордсворт У. Слабоумний мальчик. Перевод с англійського А. Карельського. *Иностранная литература*. № 8-9. 1992. С. 232–237.
3. Гундорова Т. Симптоматика «хворого тіла». *Критика*. Число 7–8 (№ 153-154). Київ, 2010. С. 24–26.
4. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 1: А – К / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 824 с.
5. Кант І. Сочинения в 8-ми т. Т. 2. Москва: Чоро, 1994. 429 с.
6. Мільтон Д. Потеряний рай. Стихотворения. Самсон-борец. Москва: Худож. лит., 1976. 573 с.
7. Мільтон Д. «Про свою сліпоту». *Всесвіт*. № 2. 1983 С. 137.
8. Свербілова Т. Мотив подорожі в сучасному синема-тексті в світлі соціальної моделі дизабіліті (ненормативної тілесності). *Сучасні літературознавчі студії*. 2015. Вип. 12. С. 488–505.
9. Святе письмо Старого та Нового Завіту: Старий Завіт: повний пер., здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами / пер. І. Хоменко; мовна ред. І. Костецький [та інші]. Рим: Видавництво ОО. Василян, 1963. 1070 с.
10. Святе письмо Старого та Нового Завіту: Новий Завіт: повний пер., здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами / пер. І. Хоменко; мовна ред. І. Костецький [та інші]. Рим: Видавництво ОО. Василян, 1963. 352 с.
11. Суковата В. Теорія «дизабіліті» та конструкції інвалідності в масовій культурі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2012. № 1. С. 84–98.
12. Узлова О. Хвороба як «нарративний протез» (на матеріалі романів Девіда Лоджа «Терапія» і «Глухота як вирок»). *Тіло як вистава: мистецькі проєкції: збірник наукових статей* / гол. ред. М. Варикаша. Бердянськ: ФОП Ткачук О.В., 2015. С. 18–24.
13. Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. / І.Я. Франко. Київ: Наукова думка. Т. 12: Поетичні переклади та переспіви. 1978. 728 с.
14. Юм Д. Сочинения в 2 т. Т. 2 / Пер. с англ. С.И. Церетели и др.; примеч. И.С. Нарского. 2-е изд., дополн. и испр. Москва: Мысль, 1996. 799 с.
15. Boswell J. The life of Samuel Johnson. New York: Garden City Publishing Co., 1945. 631 p. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.125187> (дата звернення 02.03.2019).
16. Bradstreet A. The poems of Mrs. Anne Bradstreet (1612-1672) together with her prose remains / introduction by Charles Eliot Norton. New York: The Duodecimos, 1897. 351 p. URL: <https://archive.org/details/mrsannepoems-00bradrich> (дата звернення 02.03.2019).
17. Handbook of disability studies / by Gary L. Albrecht, Katherine D. Seelman, and Michael Bury. London: Sage Publications Inc., 2001. 864 p.
18. Johnson S. The Lives of the English Poets in 2 volumes. Volume 2. Leipzig: B. Tauchnitz, 1858. 414 p. URL: https://archive.org/details/bub_gb_uVJl70WkE2MC (дата звернення 02.03.2019).
19. Mather C. The Wonders of the Invisible World. London: J.R. Smith, 1862. 330 p. URL: <https://archive.org/details/wondersinvisible04mathgoog> (дата звернення 02.03.2019).
20. Montagu M.W. The letters and works. Volume 2. London: SwanSonnenschein&co., 1893. 523 p. URL: <https://archive.org/details/lettersworksofla02montiala> (дата звернення 02.03.2019).
21. Papper E.M. The influence of chronic illness upon the writings of Alexander Pope. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 1989. Volume 82.

- P. 359–361. URL : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1292171/?page=3> (дата звернення 12.03.2019).
22. Rush B. Medical inquiries and observations. Philadelphia: Printed by T. Dobson, 1793. 323 p. URL : <https://archive.org/details/meinquiries02rush> (дата звернення 02.03.2019).
23. Scott S. A Description of Millenium Hall. London: J. Newbery, 1762. 264 p. URL : <https://archive.org/details/descriptionofmil00scot> (дата звернення 02.03.2019).

Маланий Н. И. Дизабилити в літературно-художественном контексте Англії XVII – XVIII століть

В статті досліджуються домінуючі концепції дизабилити в історичній перспективі. Основною роботою є вивчення праць епохи Просвітництва в відношенні до осіб з Другим тілом. Автор аналізує твори провідних письменників англійської національної літератури. Особливий акцент зроблено на художественно-літературному вимірюванні ненормативної телесності. Застосовано елементи біографічної критики. Констатовано важливість вивчення дизабилити для українських гуманітарних досліджень.

Ключові слова: дизабилити, Друге тіло, ненормативна телесність, Просвітництво, біографічна критика, біблійські мотиви.

Malanii N. Disability in the literary-artistic context of England of XVII – XVIII centuries

The article examines the dominant conceptions of disability in the historical perspective. The basis of the work is to study the developments of the Enlightenment in relation to persons with Other body. The author analyzes the works of leading writers of English national literature. Special emphasis is placed on the artistic and literary dimensions of non-normative corporeality. Applied elements of biographical criticism. The significance of the study of disability for Ukrainian humanities was made.

Key words: disability, Other body, non-normative corporality, Enlightenment, biographical criticism, biblical motives.